

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

א א ב מ"י פ"ה מל
סוכה הלכה כג סמג
עשין מנ טו"ע א"ח ס'
תרכו סעף א:
ב ג מ"י פ"ג מהלכות
טומאה מת הלכה א
סמג עשין ללא:

רבינו הנגאל

וכן אמרו לא נחלק ר'
דוסא וחכמים על
המחצלות של אושא שהן
טמאות ועל של טבריא
שהן טהורות ועל מה
נחלקו על שאר מקומות
ר' דוסא סבר כיון
דליכא דיתבי עליהן
א"ע"ג דמיטמו טמא מת
לא מיטמו מדרס דגרסינן
(בפרק) [בנהר] בפרק בא
סימן התחנות יש שטמא
טמא מת ואינו מטמא
מדרס לאתויי סאה ותרקב
דתינא והירשב על הכלי
אשר ישב עליו הוב יכול
כפה סאה או תרקב וישב
עליו יכול יהא טמא ת"ל
אשר ישב עליו הוב יטמא
מי שמוחד לשיבה יצא
סאה ותרקב שאם ישב
עליהן אורמינו לו עמוד
ונעשה מלאכתנו וחכ"א
כיון דאיכא דמיקרי ויתבי
עליהו כדאושא דמיין
שהן עשירות לשיבה.
ואקשינן עלה וכי סבר ר'
דוסא שהחוצלות מקבל
טומאה והתינא וכן היה ר'
דוסא אמר כדברי ר'
ישמעאל כי המחצלות
מסככין בהן בין (אריכה)
[ארוגה] בין גדולה וכל
שמסככין בה אינה
מקבלת טומאה. ושנינו
הא דתינא מיטמאין טמא
מת בדאית להו גרפא.
ומתיבין על ר"ש בן
לקיש חוצלות של שעם
ושל גמי (א) חזו לחופין
ולעשות מהן בנאתא פי'
כלכלה דפירי של שק ושל
(תפירה) [ספירא] חזו
לעשות בו כסוי לגואליקי
וצני שקים של שער
שפורפות אלא לר' שמעון
בן לקיש דאמר מחצלות
ממש בשלמא של שק
ושל ספירא חזו לפרסי
ונפירותא. פי' כמו נפה
וכברה כלומר הנה כלים
הן לפיכך מקבלי טומאה
אלא של שעם ושל גמי
למאי חזו. ושני חזו
לנזיאתא. פירוש בלשון
טיעות (סדנאת)
[סודנאתא] כסוי קנקנים
של יין כדגרסינן לבי
נויתא ריהטא איכא
דאמרי בשלמא למ"ד
מחצלת כו'. תניא א"ר
חנינא כשירדתי לגולה
מצאני זקן אחד ואמר לי
מסככין בבוריא וכשבאתי
כו' רב חסדא אמר והוא
דלית לה [גדנפא] וכן
הלכתא: ירושלמי מורה
רבי אליעזר לחכמים שאם
היתה נתונה על ד' אבנים
או שהיתה גבוהה מן
הארץ טפח כשירה. תנא
העושה סוכתו בבית יער
הלבנון שבירושלים
כשירה למי נצרכה לר'
אליעזר רבה בר בר תנא
בשם ר' יוחנן במחצלות
אושא [שון] א"ר אליעזר
סתם מחצלות אושא
טמאים עד שיעשו
אהלים סתם מחצלות
טבריא טהורות עד
שיעשו לשיבה רבנן
הורו באלו שעל פתח החנויות שטהורות הורי ר'
אבא ארוגה טמאה מהו לסקך בה מחלוקת ר'
אליעזר וחכמים ר' יצחק ברבי אליעזר הורי מרדוק להתייר ראשי מעזנים ולסכך בהן תנינן וכן המתיר ראשי מעזנים
שטהורות ותמר הכן: הדרן עלך סוכה שהיא גבוהה

כ:

סוכה

פרק ראשון

סוכה

א) לעיל י"ג (ב) לעיל י"א.
א) [לעיל י"ג]. (ד) אהל
פ"ג מ"ו, (ה) עיין עירובין
מד. וברש"י שם ד"ה כדי
שיאכל, (ו) כא: (ז) לקמן
בה ע"א.

הנהגות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לו
שליש כגון חולדות
ואישות היא תשמת
בלא עינים הס"ד:

ליקומי רש"י

נוהגים היינו ישנים
תחת המטה. דמטה
לנבי סוכה אהל ערלי הוא
שמסלקין אותה ממקום
למקום [לעיל י"א].

הנהגות וצינונים

א) [פי] כמו נפה
וכברה ערוך [גלין]:
ב) בדפ"ר איתא
ברוב"י ובכת"י אי'
בגמ' "מזבלי" כברש"י
שלפנינו: ג) בכת"י
ומפורדות:

לעזי רש"י

פזו"י"ף. פירוש שטם, מין
גומא (רש"י יומא דף עח
ע"ב). בוי"מ"ף. פירוש
כברה (רבינו חננאל, ערוך
ערך פרס ו' ועיין ערוך
ערך ככר א').

חזיון פ"רפי. מסך לפני הפתח ומקבל טומאה הוא כדאמר' סוף
פרק קמא דצ"נה (דף י: ושם) מפני מה אמרו וילון טמא:
חזיון פ"י צקונטרס לכסות צהן גיגית שעושין צה שער
ואי אפשר לומר כן דשעם וגמי לא מקבלי טומאה אלא
מתורת כלי עץ דליתקש לשק וצמסכת
כלים פ"י [מ"ח] תנן גזי כלי עור
וכלי עץ זה הכלל העשוי לתיק טמא
ולחיפוי טהור ותנן נמי פכ"ו [מ"ו]
צמס' כלים עור שעשאו חיפוי לכלים
טהור דהא דפליגי התם למשקולת
טמא ורבי יוסי מטהר משום דהעשוי
לכסות משקולת פעמים שמקצלין צו
דבר ור' יוסי מטהר משום דעיקרו
לכסוי וצ"ח לומר הכא שעושין לקבל
זהו דבר: **מסככין** בבודיא.
עשויה היא לקבל תמרים כדלשכתן
צמחצות פרק נערה (דף י: זל הצ
ליה מתמרי דעל צודיא וא"ת אס כן
מקבלת טומאה מדרצנן כדף של
נתחומין פרק המוכר את הבית (ב"ב
דף ק"ו) והיאך מסככין צה ויש לומר
דהיא דלית ליה גדנפא היא העשויה
לקבל תמרים והך מוקמינן צלית
ליה גדנפא דהיא דלית עשויה
לסיכון וטהורה:

הדרן עלך סוכה

הישן תחת המטה בסוכה לא יצא
ידי חובתו. גמרא מוקי
לה שמואל צגויה עשרה דפחות
מכאן לא חשיב אהל להפסיק ומליין
למימר דשמואל לטעמיה דמכשר צפרק
קמא (דף י: תחתונה כשאין צעליונה
עשרה חבל לאיך אמוראי דפסלי
משום דעליונה חשיבא אהל אע"פ
שאנה גצויה ר' הוא הדין דחשיב אהל
להפסיק ושמואל מטה שאני כדאמר
גמרא דהויא לה מטה אהל ערלי
הלכך כולו מודו צצפחות מעשרה
לאו כלום היא: **ראיתם** טבי
עבדי שהוא תלמיד חכם. עבד כשר
היה כדליתא צפרק שני דצרכות (דף
טו: וצירושלמי תני שהיה מניח
תפילין ולא מיחו צידו חכמים ופרין
מחלפא שיעמי דרצן גמליאל דהא
הכא גצי סוכה מיחו צידו חכמים
מלישצ צסוכה שהרי היה ישן תחת
המטה ומשני שהיה עושה כן שלא
לדחוק את חכמים שהיו ישנים צסוכה
ופרין אי שלא לדחוק את חכמים
ישצ לו חוץ לסוכה ומשני דרואה היה
לשמע דצני חכמים: **תנן** התם.
צאהלות פ"ג [מ"ז] אחד חור
שחררוהו מים ארישא קאי דליירי
צצצ שהוא קמור תחת הבית וקמ"ל
אע"פ שנעשה ע"י מים או שרצים:
ליץ

שהן טמאות. אף מדרס דמיוחדות לשכיבה הן ולא לתשמיש אחר:
ועל של טבריא. קשות הן ואין לך אדם שוכב עליהן: כיון דליכא
דיתבי עלייהו. אין רוב צני אדם רגילין לייחדן לך: דמקרי ויתבי.
ומייחדן לך: והתניא. לעיל: וכן היה ר' דוסא אומר בדבריו. של
ר' יוסי לזו וזו מסככין צה אהל
לאו כלי הוא לקבל טומאה: **גדנפא**.
כעין שפה צצצ גצוה מעט לקבל מה
שנתנין צה ועשויה לתשמיש לתת
פירות על גצה: דלית ביה גדנפא.
אפילו כלי לא הויא דלסכך על גצי
אהלים עשויה: שעם. פזו"י"ל מין
שיפה: של שק. מנוחה של עזים:
של ספירא. ממה שמספח מנוחר
הקוס ומנוצו: מטמאין טמא מת.
ולא מדרס דכלי הן ולא לשיבה:
בשלמא צמאן דאמר. חוללות היינו
מוצלין^א איכא למימר צכל הני דכי לא
עצדן לשכיבה כלי הם לתשמיש אחר:
של שעם ושל גמי. אף על פי שאין
נארגים היטב ויש הפרש צין צית
ניר לצית ניר: ראויין הן לצנתא
דפירי. פירות גסין שאין יוצאין דרך
נקב קטן: של שק ושל ספירא.
שנארגים יפה: חזו לגולקי וצני.
כלים כעין שקין שנתנין צהן קיטניות
ופירות דקין: אלא צמאן דאמר
מחצלות ממש. שהן פשוטין ואין להן
צית קיטול: בשלמא של שק ושל
ספירא. לר' דוסא אע"ג ללא לשכיבה
עצדי: חזו צפרסי ונפירותא.
לילון כנגד הפתח כדמתרגס מסך
הפתח (שמות לה) פרסא דתערעא:
נפירותא. נפירות צהן הקמח כמות
שהן נתנין עליו קמח וכופלין אותן
וקושרין צראש הכפל כעין צימ"ל
שלנו: צמאי חזוין. אליצא דרבי
דוסא דאמר לאו לשכיבה עצדן
אמאי טמאות שום טומאה: צנוייתא.
לכסות צהן גיגית שעושין צהן שער:
חנניה. צן אחי רבי יהושע: כשירדתי
לגולה לעבר שנה
כדאמרין צצרכות צהרואה (דף טג:):
בודיא. מחללת: מסככים. דסתמא
לסיכון ואינה כלי לתשמיש: קור.
הוא גדנפא:

הדרן עלך סוכה

הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי
חובתו אמר ר' יהודה נוהגין היינו
שהיינו ישינים תחת המטה בפני הזקנים
ולא אמרו לנו דבר אמר רבי שמעון מעשה
בטבי עבדו של רבן גמליאל שהיה ישן תחת
המטה ואמר להן רבן גמליאל לזקנים ראיתם
טבי עבדי שהוא תלמיד חכם ויודע שעבדים
פטורין מן הסוכה לפיכך ישן הוא תחת
המטה ולפי דרכינו למדנו שהישן תחת
המטה לא יצא ידי חובתו: **גמי** והא ליכא
עשרה^א תרגמא שמואל^ב במטה עשרה תנן
התם^ג אחד חור שחררוהו מים או שרצים
או שאכלתו מלחת וכן מדבך אבנים וכן
סואר של קורות מאהיל על הטומאה רבי
יהודה אומר כל אהל שאינו עשוי בידי
אדם אינו אהל מאי טעמא דרבי יהודה
יליף

הדרן עלך סוכה

הישן לא יצא. דאהל מפסיק
צינו לסוכה ועיקר ישיבת
הסוכה אכילה שמה ושינה^א: נוהגין
היינו כו'. טעמא מפרש צגמרא^א ללא
אחי אהל ערלי ומצטל אהל קצע:
מעשה בטבי עבדו. ועבדים פטורין
מן הסוכה דמלות עשה שהזמן גרמא
נשים פטורות^א וכל שהאשה חייבת
עבד נמי חייב כדאמר' צחגיגה (דף
ז:): ולפי דרכינו צמדנו. כלומר
אע"פ שלא אמר לנו לשם לימוד אלא
לשיתת חולין צעלמא שהיה משתצח
גמי תנן התם. צאהלות קא חשיב את המציאין טומאה: שחררוהו המים. כגון צשפה גצויה על הנהר והמים חוטטין מתחתיה
ונכנסין ועושין נקב צרוך: או שרצים. כגון חולדות ואישות (ב): או שאכלתו מלחת. שהארץ מליחה ומתצקעת מאיליה: וכן מדבך.
אבנים גדולות הערוכות זו על זו ופעמים שהאחת סדורה על גצי השנים והמתחנות שוככות זו אלל זו ומפרידות^א זו מזו ויש שם אהל טפח:
וכן סואר של קורות. אף הן קורות הערוכות על גצי קרקע זו על גז זו ועומדות לצנן ויש שם הרצה נקבים צנייהם ויש צהן אהל כל אלו
אם כזית מת צתוך האהל צראשו אחד וכלים צראשו שני טעמא צאהל המת: בידי אדם. מתכוין לעשותו אהל: אינו אהל. לטומאה:
אהל

הורו באלו שעל פתח החנויות שטהורות הורי ר' אבא ארוגה טמאה מהו לסקך בה מחלוקת ר' אליעזר וחכמים ר' יצחק ברבי אליעזר הורי מרדוק להתייר ראשי מעזנים ולסכך בהן תנינן וכן המתיר ראשי מעזנים שטהורות ותמר הכן: הדרן עלך סוכה שהיא גבוהה

פ"ב הישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו. תרגמה שמואל במטה עשרה אהל והירשב בה אינו ישן בסוכה: תנן התם באהליות פ"ג [מ"ז] טפח על טפח על רום טפח מרובע מביא את הטומאה כו' עד אחד [חור] שחררוהו מים או שניקבוהו מים או שרצים או אכלתו מלחת איך מליחה וכן מדבך של אבנים וכן צבר של קורות צברות זו על זו ר' יהודה אומר כל שאינו בידי אדם אינו אהל ומודה בשקיפין חשק שלמח על ר"ח (א) נאה דספר ו"ל טמא טמא מת וכי בשלמא למ"ד מוצלי חוללות של שעם ושל גמי חזו וכו'.

הסכמות הגאונים

ראיתי גם חנני מלאכה שמים של
הרב המובהק והשגון וי"א
מו"ה מנחם צבי מאקסין נ"י
בעל המחבר ספר אורח חיים על
תוה"ק. אשר חבר על אגדת רז"ל בשם
אורח חיים ישרים. ודבריו מלאים מוסר
ודעת ישר לבנות בני האדם לדעת תורה
ה' ועבודתו. וראויים הם הדברים לקובעין
בדפוס למען יהיו כהם רבים. היום יום
ה' כ"ד ניסן ט' למספר ז"י תרנ"ג
לפ"ק צריסק.

נאום יוסף דובער הלוי זצלה"ה

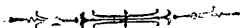
אורח חיים ישרים סלולה עולים במרומי
 המעלה על שפתי
 תהלה. כן לפי פעלו מהללו של האי
 גברא יקרא מהיר במלכתו מלאכת
 שמים. ברוחו פי שנים הרב המובהק
 וסגן ית"צ מוה' **מנחם צבי מאקסין**
 נ"י מקאמניץ דליטא. לבי ורגיג ולפי
 באורייתא הדירא. וה' נתן לו לשון
 למודים בשפתי עטמו ללמד לאדם מוסר
 ודעת. וכבר ירד בכרם התורה וילקט
 אורות והיו לו למאורות בשפרו **אורח**
חיים על תוה"ק אשר כבר ילא לאור.
 ועתה הוכיף דעת ויטייל בפרדס האגדות
 וישאב ממעינות החכמה אשר חפרו גדולי
 המפרשים להשקות עדרי ישראל הרועים
 על נועם האגדות ובטוב טעם ודעת הכל ערוך
 לפניו בשפרו **אורח חיים ישרים** על
 ס' זרעים ומועד. וכל דבריו מלאים תוכחת
 חיים מוסקין לב אדם כמים לחביט
 שבשמים. חמינא לפעלא טבא ירלה יפולו
 מעינותיו חולה. זו תורה וזו שכרה
 תחיר אורה בחרתו אורח ישרה ותעמידהו
 בקרן אורה. וראוי היא לפי כבודו לתמוכו
 ולסעדו וכל המחזיקו ומעודדו יתברך
 בנפשו ומאורו כחשר יסא ברכה מלפני
 לישועת ה'. בעה"ח זיוס א' בטוב ככלו
 יכבד התורה לפ"ק פרונינא.

בעה"ח שוכמ"ס לכבוד ידידי הרב הבקי והשגון וי"א
 דובר מישרים כ"ש
 וכו' מוה' **מנחם צבי מאקסין נ"י**.

ידידי ק"ג מכפרו היקר הגיעני ויש
 בהם דברי מוסר וטעם ודעת אשר ראויים
 הם לנפש באגדת רז"ל ומקרבין לבני
 ישראל לחביטן שבשמים. וע"ד
 מבוקשו להסכים על ספרו היקר אך
 למוסר כי כבר נתפשט ספרו **אורח חיים**
 אשר הדפוס ע"פ דרך זה על תוה"ק. ומה
 גם כי על חבורו זה הסכים הגאון
 מוהרי"ד זצ"ל ומי לנו גדול מומנו. וה'
 ימלא מאווי לבבו הטהור כחפלו
 וברכת הדו"ש **מאיר**
שמחה בהן.

חוחסי וס ד' כ"ט שבט תרנ"ג לפ"ק חונה דק"ק
 דענאבארג.

יתר הסכמות הגאונים שליט"א יבאו בחלק השני
 כאשר יעורני השי"ת להוליכו לאור.

ונתפיים הקב"ה לחמול להם לישראל על העגל וזה על המשכן. ובעבור זה נקבע היום הזה ליום כפורים לדורות. והנה ידוע כי מרע"ה כל עלייתו ליהרר וירידותיו מההר הכל בהשכמה היה. והנה כאשר ירד מרע"ה מן ההר ביוה"כ בהשכמה בעט היו כמה מבי' אשר כבר אכלו ושמו בנבקר. וכמה שכבר עשו מלאכה וכמה שכבר אכלו מבערב ועשו מלאכה. וע"כ הזהיר וזה להם על יוה"כ זה. ואמר להם אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים ואף אם כבר אכלתם או שתיים. או כי עשיתם מלאכה היום או אחמול מבערב. עכ"ל יום כפורים הוא היום הזה. וע"כ בעצם היום הזה עד הערב לא תאכלו ולא תשבו ולא תעשו מלאכה עוד. והנפש אשר תאכל או אשר לא חטתה את נפשו או כי יעשה מלאכה בעלם היום הזה וכרתה הגשם הריא. וכל זה הוא ביום הכפורים הזה. אבל להלאה ולדורותיכם תדעו כי ועניתם את גפשתים בתשעה לחדש בערב. מערב עד ערב תשבתו שבתכם ולא כמו שטעיתם ביוה"כ זה:

ל"ט) אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי וגו' להבין מדוע בכל החגים יונה ה' את אשר יעשו בהחג. בפסח כתיב כי יאכלו מצות. בחג השבועות כי יקריבו מנחת בכורים. בר"ה יעשו זכרון תרועה. ביוה"כ יעשו את גפס. ובחג הסוכות לא יאמר הכתוב כלום מה יעשו בו כי ישבו בסוכות ויקחו ארבעה מינים. כ"א יאמר בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסוכות וגו' כ"א יאמר הכתוב כי ביום הראשון וביום השמיני הם מקראי קדש ויקריבו בהם קרבנות חג. ומסיים הכתוב אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם וגו' ואח"כ אמר ה' להם פרשה מיוחדת אך בחמשה עשר וגו' ולקחתם לכם וגו' בסוכות תשבּו וגו' ומדוע לא זיה ה' להם משיבת סוכה ומלקחת ד' מינים בפעם הראשון בחג הסוכות? גם נבין בפעם הראשון כתיב לחדש השביעי הזה ובפעם השני לא כתיב כזה? וי"ל כי הנה ידוע שכל החגים הולכים אחר חג הפסח בסיון א"ת ב"ש ג"ר וכו'. והנה מרע"ה אמר להם החגות מיד ולדורות. וע"כ כאשר יאלו ממלרים ביום ה'. והיה חל אז ר"ה וסוכות ביום השבת. וע"כ כתיב בר"ה רק זכרון תרועה ובסוכות בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה כי יעשו חג הסוכות וגו' ולא אמר להם מדין ארבעה מינים כי אין טעלין לילך בשבת. ואח"כ אמר להם צפרשה מיוחדת הדין מסוכות שחל בשאר הימים שיקחו בו ארבעה מינים. ועיין מהו ב"ש קה"י. והנראה לי בע"פ הפשט האמיתי כי באמת במדבר לא היו לריבים לשבת בסוכות. כי טעם ישיבת הסוכות הוא לזכר שישבו בסוכות במדבר בסוכות של ענני הכבוד כחש"כ מפורש מ"ג למען ידעו דרתיכם כי בסבות הושבתי וגו' ובמדבר לא היו לריבים לזכר הזה. וכן מצות של הד' מינים לא היו מחויבים ג"כ במדבר. כי כתיב מפורש שהמזוה של הד' מינים היא רק צבואם אל הארץ באספכם את תבואת הארץ וגו' ולקחתם לכם וגו' וע"כ אמר להם מרע"ה רק ב"ט' יום לחדש השביעי הזה וגו' כי יעשו חג הסוכות ביום הראשון וביום השמיני ואח"כ אמר להם פרשה מיוחדת צבואם אל הארץ ישבו בסוכות ויקחו ד' מינים:

כד' ויצא בן אשה ישראלית וגו'. להבין כאשר היה לבן המלך מהו מצד האם עם האיש הישראלי. מדוע היה לו לקבל את ה'. ואיזה רעה עשה לו? וי"ל כי מטעם כאשר שני אנשים עבדים מדיבים זה עם זה. אז כל מה שהאדם

ערוך מאתי דוד צבי
כא"מ הצדיק מה"ו זלמן
כ"ץ זצ"ל קאטצבורג

תל תרפיות

נתיסד בשנת תרנ"ב

יוציא לאור ע"י בית הדפוס
של משלם זלמן ואחיו
מנחם קאטצבורג

גרוץ ת"ח ורבנים
השואל ומשיב בכל חודש
בשמעחתא ובאגדה ובספקות להלכה ולמעשה
הנצרך לשעתי לכל המבקש דבר ה'

כסף המנוי לשנה: בסלאוואקיא כ' סאקאל.
ברמאניען פ' ליי. באמעריקא ב' דולר. בארצות
בריטניא ז' שיללינג. בצרפת י"ז פראנק. בהוללאנד
ג' גולדען. ובערך זה בשאר ארצות.

03/07/2018

אדרעסס לכתבים ולכספים : DAWID KATZBURG Vác, Ungarn

הה"ג מהו ישראל וועלמיץ נ"י שיעור רב דח ש"ס תופס ישיבה בפעסם (אות כג)

שמעתי קושי מפי ידידי מו"ה שמעון אמסעל נ"י מפעסט ברמב"ן פ' בהעלותך ט' בשנה השנית
וגו' ויעשו בני את הפסח וגו' בנגות ישראל הכתוב מדבר שלא עשו אלא פסח זה
בלבד וכו' אבל חג המצות שבעה והשבתת חמץ לא הוצרך לומר שנהגו בו שהן חובת הגוף הנהגות
בכל מקום עכ"ל. וק' מאחר שהסתפקו במן מאין היו להם חמץ ומצה דבעי"ג ממן הבא לידי
חימוץ, ומצאתי אה"כ בספר לקח"ח ח"ד שעמד בנה ג"כ וסיים דאולי השתדלו ליקח מן האומות
ע"ש ואני תמה על הגאון כמותו שכתב בזה רק כמסתפק כי יוכל להיות שלקחו מתגרי עכו"ם והרי
מוכת כן מדברי הש"ס ביומא ע"ה ע"כ דאודה"ע הו' מביאין להם מיני מאכל ועיין תוס' מנחות מ"ה
ע"ב שכתבו דבמדינת רק ישתה"ל לא יכלו להק"ב משום דשתה"ל בעינן ממושבותיכם אבל
שאר דברים כגון לחה"פ ה"י יכולים להכין במדבר ממה שהי' אוה"ע מביאין להם עיי"ש ועיין
תוס' ר"ה דף י"ג ד"ת דהקריבו ודוק היטב.

אך באמת הלא קושי הוא יש להקשות גם לענין שאר דברים שהי' צריכים להם במדבר
כגון סולת למנחה וכן הצמחים לשמן המשחה ולקטורת הסמים וכדומה ועכצ"ל ממה שהי'
אומה"ע מביאין להם כנ"ל ועיין חולין פ"ט ע"ב תוסד"ה אלא שכ' דשמא כשבאו ישראל למדבר
הי' המדבר מצמחה וכו' בהגהות רש"ש שם תימא הרי התלוננו ואמרו לא מקום זרע וכו' ותירץ
דתלונתם היתה על אשר לא מצאו זרע בבואם כי הם לא יכלו לזרוע בעת בואם אחרי אשר עפ"י
ה' חנו ופן לא יתמהמהו שמה עד אשר יגיע זמן הקציר והי' יגיעם לדיק עיי"ש ובמה"כ נעלמו
מענינו הבדולחים לפי שעה מה דאיתא במדרש שה"ש (הוא ברבה שה"ש ד' בפסוק שלחך פרס
רמונים) מהיכן הי' ישראל מנסכין במדבר כל מ' שנה ר' ויחנן אמר מן הבאר וממנה הי' רוב
הנייתן דאמר ר"י הבאר הי' מעלה להם מיני דשאים מיני זרעונים ומיני אילנות תדע לך שכן
הוא שכיון שמתה מרים ופסקה הבאר מה הי' אומרים לא מקום זרע ותאנה ונפן עכ"ל המדרש
[ועיין בדורש לציון דרוש ו' מה שהעיר שם בגמרא ברכות דף כ"ז ע"א ממה דאיתן במדרש הנ"ל
יע"ש] ולפי המד"ר הנ"ל י"ל דאה"נ דהמדבר הי' מגדל צמחים אבל זה רק כל עוד שהי' להם
באר וכנ"ל אבל אח"כ כאשר נפסק הבאר אה"נ דחור להיות ארץ מליחה אינה ראוי ומוכשר
לזריעה וע"כ באמת התלוננו או אחרי סילוק הבאר לא מקום זרע וכדברי המדרש בשה"ש הנ"ל,
והיינו דע"י הבאר נעשתה הארץ לארץ פורי' וגדלה צמחים טובים והוית צמחים האלה תתיחס
אל הבאר כי הוא הי' הגורם לזה כנ"ל שו"מ באוה"ה עה"ת פ' שלח אהא דאמרינן דמקושיש
תולש הי' וקשה הרי המדבר הי' ארץ מליחה ולא נמצאנה בה צמחים ותירץ באוה"ה דבארתה של
מרים הי' משקה ומגדל צמחים עיי"ש וזה ממש בדברי המ"ר שה"ש הנ"ל. ועיין בדורש לציון שם
בהג"ה מבן המחבר שדן בדברי המדרש הנ"ל אין הפירוש שהבאר הי' מעלה להם יין ממש או הפירוש
שהבאר הי' מעלה להם ענבים והם עשו מהן יין, וכתוב דלשון המדרש מורה שהבאר העלה להם

ענבים ולא יין עיי"ש. ועיין ברבא אחרן על מסי' ברכות פרק ד' מאמר ר"ט אות ז' שכו' דבן מסתבר מילתא דאילו היי' הבאר מעלה יין לא היי' בשר כלל למנחות משום דלאו שם יין עליו וכעין דאמרינן בסנהדרין ג"ט ע"ב דבשר הוירד מן השמים לאו בשר מקרי היי' יין הבא שלא כדרך הטבע לאו שם יין עליו [ועיין בנמצע שורק (הידושי סוגיות) פרשת תצוה שכו' אף שהקב"ה בורא יש מאין אבל במנורה שנוה"כ שבעי להיות דוקא שמן זית וכדאי' במדרש תנחומא פ' תצוה וכו' זבעי' דוקא שמן שגדל על זית ממילא גם שמן הנברא יש מאין פסול למנורה וכו'. לכן הוצרך שישאר מעט שמן ויחול עליו הברכה על מעט השמן הזה ומני' קא רבי וכשר למנורה משום דשפיר מקרי שמן זית ודפח"ח ש"י]. אמנם אם הבאר העלה ענבים ועשו מהם יין שפיר מקרי יין וכשר למוכת אכמו דאמרינן במנחות ס"ט ע"ב בחטים שירדו בענבים (היינו שירדו משמים ע"י גם עיין תוס' שם) דכשרים למנחות ורק לשרתה'ליה איבעי' ליי' להשי"ם אי כשרים משום דכתיב ממושבותיכם עיי"ש והיינו כגון ע"י גם ירדו חטים ואח"כ ע"י מחינה בכח אדם נשתנה צורתם ונעשה סולת שפיר סולת מקרי שיוכשר למנחות והיי' כיון שע"י דריכה נשתנה צורת הענבים ונעשה יין מקרי שפיר יין שיוכשר לנסכים עיי"ש. אמנם לפי מה שכו' התוס' חולין הג"ל דכשהיו ישראל במדבר היו המדבר מצמיח וכנ"ל וכמ"ש ג"כ באוה"ה דהבאר היי' משקה ומגדל צמחים בלא"ה א"ש, ובזמן הקיץ העבר בהיותי במרחץ מארבענבאר עוררני שר התורה הגאון מרן ר' מאיר דן פלאצקי שליט"א בעהמ"ח ספרי כלי חמדה אבדק"ק אסטראב יצ"ו (מדינת פולין) עמ"ש בתרגום שה"ש א' פט"ז וז"ל ומנין הוה להון חמרא לנסכא הלא אנן במדברא לא אחר כשר לבית דרע וכו' אלא הוה אולין לכרמינן עין גדי ונסבין מתמן איתכלין דענבין ועצרין מנהון חמרא ומנסבין יתי' על מדכחא וכו' עיי"ש ונרא' בעליל דס"ל שלקחו ענבים ג"כ מתגרי נכרים וע"י דריכת עצמם עשו יין לנסכים על גבי המוכה במדבר, אך במדרש הג"ל ימצא דרבנן באמת ס"ל דגם יין היי' להם רק ממה שתגרי נכרים היי' מוכרין להם משום דלדעת ר"י עדיין לא נאסר או יינם של עכו"ם לישראל עיי"ש וצ"ע. עוד אעורר אל מ"ש בספורנו פ' בשלח ט"ז פכ"ז יצאו מן העם ללקוט ז"ל זה היי' חילול שבת"אם היו מלקטים הדבר ממקום גדולו כאמרם ז"ל (שבת פ') כלל גדול אמרו) האי מאן דעקר כשותא מהומי והיינו חייב משום תולש עכ"ל, וא"כ היי' המן גדולו מן הארץ ושפיר היי' להם חמין ומצה וצ"ע. עוד יש להקשות מאין היי' להם במדבר ד' מינים למצוה צ וראיתי בס' אור תורה עה"ת פ' אמור אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי וכו' יש להבין מדוע בכל החגים יצוה ה' את אשר יעשו בהחג וכו' ובחג הסוכות לא יאמר הכתוב כלום ומה יעשו בו כי ישבו בסוכות ויקחו ארבעה מינים כ"א יאמר הכתוב, כי ביום הראשון וביום השמיני הם מקראי קודש ויקריבו קרבנם לשם החג ואח"כ אמר ה' פרשה מיוחדת, אך בחמשה עשר וכו' ולקחתם לכם וכו' בסוכות רתשבו וכו' ומדוע לא יצוה ה' להם משיבת סוכה ומלקיחת ד' מינים בפעם ראשון בחג הסוכות? והי' כי באמת במדבר לא היו צריכים לשבת בסוכה כי במדבר לא היו צריכי' לזכר הזה, וכן מצות של הדי' מינים לא היו מחויבים ג"כ במדבר כי כתיב מפורש שהמצוה על הדי' מינים היא רק בבואם אל הארץ באספכם וכו' ולקחתם לכם וכו' וע"כ אמר להם מרע"ה רק בס"ז יום לחדש השביעי הזה וכו' כי יעשו חג הסוכות ביום הראשון וביום השמיני, ואח"כ אמר להם פרשה מיוחדת בבואם אל הארץ ישבו בסוכות ויקחו ד' מינים ע"כ ודפח"ח לפי"ז לא היו צריכים במדבר ד' מינים למצוה וא"ש.

אמר העורך אחרי בקיאות רב הג"ל אוסיף עוד הערה הקטנה אלולי דמסתפינא. עיין במכילתא פרשת בא אות כ"ג כ"ד וע' ברש"י בשלח ט"ז פסוק כ"ג וע' בתרגום שם שיאפו בע"ש ובמכילתא שם את אשר תאמו אפו ר"י אמר מי שהיה רוצה אפויה היה מתאפה לו, והרוצה מבושל היתה מתבשל לו, והגם שרק ע"י מחשבה גרם הבישול אעפ"כ מפרש רש"י והתרגום שצורך לעשות מע"ש. הרי דאצל המן המחשבה כמעשה יחשב אם הישוב שיהי' המן מבושל

מורה נבוכים חלק שלישי פרק מג

שכל טוב שהטיב השם לנו ויטיב, אמנם הוא בזכות אברהם יצחק ויעקב אבותינו, מפני ששמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, אבל צאתנו מסכות למועד שני ר"ל שמיני חג העצרת, הוא להשלים בו מן השמחות מה שאי אפשר לעשותו כסכות אלא בכתיים הרחבים ובבנינים, אמנם ארבעה מינים שבלולב כבר זכרו וז' בו קצת סבה על צד הדרשות שדרבם ידוע למי שהבין דרכיהם, וזה שהם אצלם כרבות מליצת השיר, לא שהדבר ההוא הוא ענין הפסוק ההוא, ונחלקו בני אדם בדרשות לשני חלקים, החלק האחד, ידמה שהם אמרום על צד כאור ענין הפסוק ההוא, והחלק השני, הוא מבנה אותם ויחשבה לשחוק אחר שהוא מבואר נגלה שאין זה ענין הפסוק, והחלק הראשון נלחם ונתנו לאמת דרשות לפי מחשבתו ולשמרם ויחשוב שהם ענין הפסוק, ושמשפט הדרשות כמשפט הדין המקובלים, ולא הכינה אתה משתי הכתות שהם על צד מליצת השיר אשר לא יספק ענינם על בעל שכל, והתפרסם הדרך ההוא בזמן ההוא, והיו עושים אותה הכל כמה שיעשו המפורסמים מזמרי השיר, אמרו ר"ל תני בר קפרא ויתד תהיה לך על אונך, אל תקרי אונך אלא אונך, סלמד שאם ישמע אדם דבר מנוגה יתן אצבעו בתוך אזנו, ואני תמיד אם זה התנא אצל אלו הסבלים כן יחשוב בפירוש זה הפסוק, ושואת היא כוננת זאת המצוה, ושהיתד הוא האצבע, ואונך הם האזניים, איני חושב שאחד ממי ששכלו שלם יחשב זה, אבל היא מליצת שיר נאה מאד, והזהיר בה על סדה טובה, והוא כי כמו שאסור לומר דבר מנוגה, כן אסור לשמעו, וסמך זה לפסוק על צד המשל השיר, וכן כל מה שיאמר במדרשות אל תקרי כך אלא כך, זהו ענינו, וכבר יצאתי מן הכונה אלא שהיא תועלת יצטרך אליה כל בעל שכל מאנשי התורה הרבנים, ואשוב אל סדר דברינו, והנראה לי בארבעת מינים שבלולב, שהם שמחה כצאתם מן המדבר אשר היה לא בקים זרע ותאנת. גמפן ורמון ומים אין לשחות, אל מקום האילנות נותני פרי והנהרות, ולקח לזכרון זה הנאה שבפירות האדמה, והמזב שבריוח והיפה שבעלין, והטוב שבעשבים נ"כ, ר"ל ערבי נחל, ואלו הארבעה מינים הם אשר קבצו שלשת הדברים האלה, האחד מהם, רוב מציאותם בארץ ישראל בעת ההיא והיה כל אדם יכול לסצאם, והענין השני, טוב מראה ורעננותם ויש בהם טובים כריחם והם אחרונם והדם, אבל לולב וערבה אין להם ריח לא טוב ולא רע, והענין השלישי, עמדם על לחותם ורעננותם בשבעה ימים, מה שאי אפשר זה באפרסקים ורמונים ובאספרגל ובאגס וכיוצא בהן:

פרק	שם טוב	אמרי
<p>רנו על הדוב: י פהס אללכ כדמות מליצת השיר, ר"ל ער'ל כשמוזכרין לזיה פסוק על אי זה מדרש שידרשו מין מותם שסיס טוט הפסוק מה שיפסכו בו, אלל הוא כדמות מליצת הפיר והפסוק:</p>	<p>בו והרצון בו שזה מחחולות הדת ולכן האריכה התורה בעניניהם ככלל ופרט: אמנם ארבעה מינים שבלולב כבר סדרו וז' קצת סבה, ואמרו וז' לולב זה הקב"ה שנאמר לדיק כחמר ופרח וכן דרשו בשאר המינים: והחלק השני הוא מבוה אחס וחסב לשחוק ולעג על אמרם אחר שהוא מבוחר נגלה שאין זה ענין הפסוק, וזה הכת הוא כת של רשעים ונידונים כנראה רוחתה, אחר כי אין דבר יותר מלוס מהיותו רשע וכל רשע הוא סכל לא ידעו ולא יביט, ני החכמים הביט פשוטי הקרא יותר מהכל: איני חושב שאחד משלמי השכל יחשב זה אלל הוא מליצת השיר, ני אפילו הרשעים לא יבינו שהחכמים ז"ל יבינו זה בזה הפסוק כי זה יהיה הפך זאת המצוה, וגם הנוערים לרוב סכלותם המקיימים דברי החכמים ומידוקם לא יבינו שזה כוננת זה המצוה, אלל הוא מליצת שיר נאה מאד הוהיר בה על סדה טובה, והוא כי כמו שאסור לומר דבר מנוגה כן אסור לשמעו וממנו זה לפסוק על צד המשל השיר, וכן כל מה שיאמר בדרשות אל תקרי כך אלא כך זה ענינו, וג"כ ראוי שתבין זה בשאר הדרשות אך שלא יאמר אל תקרי כך אלא כן, ומה שאמרו לולב זה הקב"ה הוא גם כן נאמר על צד המליצה, כי יחשב העובד כי המקיים מצות ארבע מינים הוא אהב למעלה כמו שאמרו ויקחו לי כניכול אתם לוקחים לי לל מה שיהפכו הנוערים לרוב סכלותם כי סלולב הוא רחם להקב"ה וכן שאר המינים: ואמר הרב סנת ארבע מינים שבלולב הוא אשר בעבור נאסס מן הידבר אשר היה לא מקום זרע ומאנה ורמון ומים אין לשחות אל מקום האילנות נותני פרי והנהרות ויזכרו מה סהיה להם מקודס וישמחו בה העונ המניע להם, כי כבר אמרנו כי הסכות הוא זכר לעוני, ואלו הארבע מינים זכר שנעתקנו מזה הענין אל מקום הטוב שנארץ השמן וישמחו בזה כמאל וידו לשם:</p>	<p>אמר שס טוב ראיתי רבים שדמו כנפסס פהס חכמים מחוכמים שאומרים שטעה הרב בזה טעות גדול עד שחשבו שהוא כפירה, וכן גם כן חשבו ברבים מהטעמים אשר נתן למצות, ואמרו אם היה הדבר כמו שאמר הרב לחם בלא דקדוקים ופרטים בואת המצוה, כמו שאמרו נחלקה הפיומת פסולה וכן העלמה חזוית, וכן שאר הדקדוקים וכו' לבטלה וללא תועלת אלל יהיו לעמל וטורח, וכן הדקדוקים שנחו כשפר נקב כסדק לארכו או לרחבו וכן כל שאר הפרטים. והתשובה בזה כי אחר שהשי' צוה באלה המצות ראוי שיוגבלו שיהיו על צד יותר טוב שאיפשר שיהיה, וכן זה כי הוא נפלא. ולא נעבור זה אני גוזר כי הטעמים אשר נתן הרב במצות הוא אמת כי איפשר שהיו להם טעמים נפלאים יותר ממה שאמר הרב ולא הביע דעתו לדעת אותם עד שיבא מורה דק, ואיפשר ג"כ שיהיה מה שאמר הרב אמת, כי כבר אמרו ז"ל למה לא נתגלו טעמיהן של מצות כדי שלא יוללו בהם עמי הארץ כמו שעשה שלמה, ואל יהי קל בעיניך הטעם שאמר הרב בארבע מינים, כי כשיזכור אדם מאין יצא או מאין בא מארץ ערבה ומה</p>

ושלשים שנה, ומאין היה להם בכל יום חצי הין
 שמן זית ויין כו'. וכ"כ עוד צפ' לו (ו, לח),
 ובעמוס (ה, כה) צפסוק הזבחים ומנחה וגו'
 ע"ש. ולפי זה מסתבר גם שלא היה להם
 הארבעה מינים במדבר. ואף שאמרו ציומא
 (ע"ה ב) שהיה להם גם מה שחגרי אומות
 העולם היו מוכרין להם מיני מאכל. מ"מ
 אחרוג אינו מין פרי שגדל בכל מדינה, ובודאי
 לא היה שכיח להם. איברא יש לפלפל עוד
 ממ"ש במדרשים, שמהבאר שהיה להם במדבר
 היו מגדלים מיני דשאים ואילנות לאין סוף.
 ועיין מה שכתבנו בזה צפ' שלח (טו, לב ע'
 שיב), ובסו"פ תבא (כט, ד-ה) צפסוק לחם לא
 אכלתם ויין ושכר לא שתייתם.

והגה כל זה מלד המליחות, אמנם מצינו
 בספרים שכתבו שמעיקרא לא נטוו על
 מנחת נטילת ארבעה מינים במדבר. בספר אור
 תורה עה"ת [פיעטרקוב תרע"א] פ' אמור,
 כתב לפרש כפילות הענין בהפסוקים כאן,
 דבתחילת הפרשה כתיב בחמשה עשר יום לחודש
 השביעי חג הסוכות, ציוס הראשון וגו' ציוס
 השמיני וגו' והקרבנות אשה לה' וגו'. ושם
 מתחיל עוד הפעם, אך בחמשה עשר יום לחודש
 השביעי באספקס את תבואת הארץ וגו' ציוס
 הראשון שבתון וציוס השמיני שבתון, ולקחתם
 לכם ציוס הראשון וגו', בסוכות תשבזו וגו'. [וכן
 עמד בזה האברבנאל כאן ע"ש]. וכתב באור
 תורה כי במדבר לא היה מנחת ישיבה בסוכה,
 שהוא לזכר שישבו במדבר בסוכות של ענני
 הכבוד, ובמדבר לא היו צריכים לזכר הזה. וכן
 מנחת ארבעה מינים לא היו מחוייבים במדבר,
 דכתיב באספקס את תבואת הארץ ולקחתם
 וגו', והוא רק אחר שנכנסו לארץ. לכן בתחילה

אמר להם משה מה שהיה המנחה במדבר,
 בחמשה עשר לחודש השביעי יעשו חג הסוכות
 ויקריבו הקרבנות ציוס הראשון וציוס השמיני,
 ואח"כ אמר להם פרשה מיוחדת, שבזאת אל
 הארץ ישבו בסוכות ויקחו ארבעה מינים ע"ש.
 וכדברים האלה כתב גם בתכלת מרדכי (יפה)
 על הרמב"ן צפ' ויקרא (ב, יד) ע"ש.

והרמב"ם בספר המורה ח"ג (פמ"ג), כתב
 בטעם מנחת ארבעה מינים,
 והנראה לי בארבעת מינים שזלולב, שהוא
 שמחה וששון על יציאתם מן המדבר שהיה לא
 מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ומים אין לשמות,
 אל מקום עצי פרי ונהרות, לפיכך נקח לזכרון
 לכך הנאה שבפירותיה ובעל הריח הטוב כו'
 ע"ש. משמע מדבריו דבמדבר עצמו לא היה
 נוהג המנחה. ועיקר דבריו ל"ב קל"ה, דהרי זה
 היה טענת המתאוננים שבמדבר אין להם כלום,
 אבל באמת לא היה חסר להם דבר במדבר.
 וכתב הרמב"ם שם עוד, וארבעת המינים הללו
 כו', רבוי מליחותם בארץ ישראל בזמן האסיף
 ויכול כל אחד להשיגם ע"ש. משמע ג"כ
 דהמנחה היא בארץ ישראל.

ויש שכתבו להעיר, מלשון הרמב"ם בהקדמה
 לפיהמ"ש, שכתב "אבל ראינו בלי ספק
 מיהושע ועד עכשיו שהאחרוג הוא הניטל עם
 הלולב בכל שנה" ע"ש. וממה שדייק וכתב
 מיהושע ועד עכשיו כו', ולא כתב ממשה, נראה
 שלא היה נוהג מנחה זו במדבר. וראינו להחת"ם
 בחי' לפרק לולב הגזול (לה א) דד"ה שטעם,
 כתב עיין הקדמת הרמב"ם לסדר זרעים, שלא
 נסתפק אדם מעולם בצאלו המינים מה הם, הלא
 ראינו מה שלקח משה רבינו ע"ה ואחריו יהושע
 בן נון ושמואל הנביא ודוד המלך ע"ה ומדור

כל מקום להקל בסכית תינוקות במשחת הזאלבע בשבת. ודלא כהמטה לוי, וגם לרבות שאין להתיר ניקוי השיניים בשבת במשחת-שיניים.

סימן לא

ישיבת סוכה ומצות ד' מינים אם נצטוו ישראל עליהם במדבר.

ב"ה, ט"ו כסלו תשכ"ב. ירושלים עה"ק תובב"א.
 ליד"נ הרב הגאון הנעלה מעוז ומגדול חסידא
 ופרישא וכו' כש"ת מוהר"ר ישראל ועלץ
 שליט"א, ראב"ד בבודפאסט וכעת חונה בפעיה"ק ת"ו
 אחדשכתר"ה באהבה וכבוד.

**לעשות רצונו חפצתי ולכן פניתי א"ע בזה לכתוב
 לו על אודות אשר שאל את חו"ד בשאלתו**

דלקמן.

(א) **כתר"ה** הדפיס מאמר בזמנו בירחון התורני תל"ח
 תלפיות טבת תרפ"ח ושם העתיק מספר
 גזרי תורה עה"ת פ' אמור עה"פ אך בחמשה עשר יום
 לחדש השביעי וגו' שעומד על הדקדוק דיש להבין
 מדוע בכל החגים יצוה ד' את אשר יעשו בהחג, ובחג
 הסוכות לא יאמר הכתוב כלום מה יעשו בו כי ישבו
 בסוכות ויקחו ארבעה מינים, כ"א יאמר הכתוב, כי
 ביום הראשון וביום השמיני הם מקראי קודש ויקריבו
 קרבנם לשם החג, ואח"כ אמר ד' פרשה מיוחדת, אך
 בחמשה עשר וגו' ולקחתם לכם וגו' בסוכות תשבו וגו',
 ומדוע לא צוה ה' להם משיבת סוכה מלקיחת ד'
 מינים בפעם ראשון בחל הסוכות, לכן כותב הספר
 לפרש כי באמת במדבר לא היו צריכים לשבת בסוכה
 כי במדבר לא היו צריכים לזכר הוה, וכן מצות של
 הד' מינים לא היו מחויבים ג"כ במדבר כי כתיב
 מפורש שהמצוה של הד' מינים היא רק בבואם אל
 הארץ באספכם וגו' ולקחתם לכם וגו', וע"כ אמר
 להם מרע"ה רק בט"ו יום לחדש השביעי הזה וגו' כי
 יעשו חג הסוכות ביום הראשון וביום השמיני, ואח"כ
 אמר להם פרשה מיוחדת בבואם אל הארץ ישבו
 בסוכות ויקחו ד' מינים ע"כ, וכת"ר מהלל הפירוש
 הזה וכותב דע"ז יתורץ מה דיש להקשות מאין ה'
 להם במדבר ד' מינים למצוה, כי לפי"ז לא היו

צריכים במדבר ד' מינים למצוה.

וע"ז קמו מעוררים נגד כת"ר על שהביא יסור
 להסתמך על הפי' של הספר הנ"ל שהוא קשי
 הבנה לומר דבמדבר לא נצטוו לא על סוכה ולא על
 לקיחת ד' מינים, וכת"ר התאמץ כנגדם והביא סמוכין
 לפירוש הזה מדברי הרמב"ם במו"ג ח"ג פרק מ"ג
 שכותב בטעם ציוי לקיחת הד' מינים מפני "שהם
 שמחה בצאתם מן המדבר אשר היה לא מקום זרע
 ותאנה וגפן ורמון ומים אין לשחות אל מקום האילנות

ממרח אלא בדבר שהוא מחליקו, וכן בספר יד יוסף
 על או"ח סי' שכ"ח ס"ק כ"ו מעיר וכותב דמדכתיב
 הטעם בחלב משום נימוח משמע דבחלב לא שייך מירוח
 אלא בשעוה, ובא"ר לעיל סי' שי"ד ס"ק י"ט בשם
 ראב"ן לא כ"כ אלא דחלב ושומן דינו כשעוה ויש
 לעיין בזה ע"ש. והרי כבר הבאנו לעיל דהכי תפסי
 הפוסקים האחרונים לפסוק להלכה דאיכא בחלב משום
 ממרח.

ונראה לומר דאם נתפוס דבחלב האיסור ממרח הוא
 רק מדרבנן, י"ד הקושי מדוע דלא פירש
 השו"ע הטעם משום ממרח, והיינו דחדא מיניהו נקט,
 בהיות דטעם זה של ממרח ג"כ לא הוי בכאן אלא
 מדרבנן, וכזה כנראה פירש כן גם בספר החיים שנוכח
 בערך שי שם (ואינו תחי' לעיין בגופן של דברי"ט)
 שכותב ללמוד מזה דהוצרכו לומר בחלב הטעם דנימוח
 דממרח חמאה על גייר אינו רק שבות ומותר ע"י עכו"ם
 גם בספק אולי יבואו לידי מיחוש כל גופו גם במקום
 ייעדיין לא חלה כל גופו ואינו חשש סכנה ע"ש, והיינו
 מפני דאם אינו רק שבות ניהא מה דלא נקט השו"ע
 טעמא דממרח דחדא מיניהו נקט בהיות דגם אילו היה
 מבאר טעם זה ג"כ לא היה האיסור כ"א מדרבנן.

ומד' עיני במקוריות הדברים של הלכה זאת שבשו"ע
 שהוא במרדכי שבת פ' במה בהמה סי' של"ז
 עלתה במחשבתי לתרץ תירוץ נוסף על זה שלא נקט
 בכאן טעמא דממרח דבמרדכי שם כהוב בזה וז"ל: הא
 זסכין לאדם היינו דוקא בשמן אבל בחלב ושמן אסור
 לסוך בשבת משום שנמחה וזו"ל נולד ואסור עכ"ל,
 ומלשון זה של המרדכי שכותב "אבל בחלב ושמן
 אסור" נלמד שהמדובר בכאן הוא לא בחלב בעין בלבד
 כי אם כשמערב החלב בשמן וא"כ הרי י"ל דבכה"ג
 שאני דבהיות דהחלב מעורב בשמן לא שייך בה מירוח
 ולכן הוצרך לפרש הטעם משום נולד אבל בחלב בעין
 מודה שפיר דאסור בלעדי זה גם משום טעמא דממרח.
 (ג) **ויעו"ש** בערך שי הנ"ז דס"ל להלכה דלמרח
 חמאה על גייר ודאי הוי אב מלאכה
 דמתדבק היטב ומחליקו ויש בו ממש, וגם ע"י עכו"ם
 אסור א"ל באותן דמותר לעשות שאר מלאכות גמורות
 ע"י עכו"ם ע"ש וא"כ יש ליוזר מאד במירוח משחות
 הזאלבע גם כשהם רכים, דעפ"י רובא דרובא המה לא
 רכים ביותר מחמאה, וכשהם מתמרחים ועד שגומרים
 השיפשוף פניהם מוחלקים ונדבקים ויש בהם ממשות,
 בניגוד לשומן שכותב שם הערך שי הטעם להיתר
 מה"ת מפני דכשלא ניתן עדיין הוי כבשר ולא שייך
 בו מירוח ולא נדבק וגם לאחר שניתוך אם בא למרחו
 ולדבקו בחוזק נימוח לגמרי ע"ש, וטבע המשחות אינן
 כן כאשר יוכח כל רואה.

(ד) **סוף דבר** הכל נשמע דעד כמה שנרצה להקל
 בענין המשחות הוא רק בזה להוציא זה מאיסורי
 דאורייתא, אבל איסור דרבנן בודאי ישנו, ולכן אין

דחלות הציוי היה על לאחר בואם אל הארץ. והשני האברבנאל בפירושו עה"ת פ' אמור בפסקא המתחלת: וידבר ד' אל משה לאמר וגו' עד ויצא בן אשה ישראלית. בראשונה הוא מסביר וחוזר ומסביר דלקיחת הד' מינים שבלולב הוא בכדי להת שבת והודאה אליו על אסיפת התבואות שבזמן ההוא היו נאספות מן השדה, ובאחרונה בתתו טעם לערבי הנחל הגדיל האברבנאל לבאר ולכתוב, "דלפי שלא היו במצרים וכ"ש במדבר נחלי מים עיינות ותהומות לכך צוה כשיבואו אל ארץ נחלי מים ישמחו בערבותיה" הרי מפורש ומבואר בדברי האברבנאל דהך מצוה של לקיחת ערבי נחל, וממילא גם יתר הג' מינים כמוכן, נצטוו רק "כשיבואו" אל הארץ, דבשם שהיא ארץ נחלי מים ישמחו בערבותיה.

ד) וזהו הכל בקשר ללקיחת ד' מינים, ובנוגע למצות ישיבת סוכה לומר שלא נצטוו במדבר, אביא לו ג"כ בזה תנא דמסייעא גדול לכך ה"ה המבי"ט ז"ל בספרו בית אלקים שער היסודות פרק ל"ו. בראשונה כותב דאפילו מצות סוכה שהיא רמו לענני כבוד שסככו עליהם כל ארבעים שנה אפשר שהיתה נהגת במדבר מדי שנה שנה רמו למה שהיה הוזה בכל השנה כולה שהיו מוסככים בענני הכבוד וכו', ושוב חוזר בו מזה וכותב, דאפשר כי הגם שחג המצות והשבועות נהגו במדבר, חג הסוכות לענין ישיבה בסוכה לא נהגו שהרי היו מוסככים בענני כבוד ואיך יעשו סוכה תחת שם סוכה, ולכך אמר הכתוב למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי וגו' כי לא נצטוו זו מיד כ"א לדורות הבאים אחרי דור המדבר עיי"ש, הרי שכבר עלה על כך לומר דבמדבר לא נצטוו על ישיבה בסוכה גם על דעת המבי"ט ז"ל, ומתוך נימוק הלכותי משום דהיה נחשב זה שם כסוכה תחת סוכה בהיותם מוסככים בענני כבוד.

ה) אולם לבוא ולהוכיח הדבר דלא נצטוו בד' מינים מכח הקושיא דמאין היה להם במדבר ד' מינים למצוה, מזה אין להוכיח, דהרי כת"ר בעצמו מביא מקודם לזה במאמרו שם דברי התוס' בחולין ד' פ"ח: שכותבים דשמא כשבאו ישראל למדבר היה המדבר מצמיח, ע"ש ברש"ש. וכן דברי מדרש שה"ש פ"ד על הפסוק שלחך פרדס רמונים, דאר"י הבאר היתה מעלה להם מיני דשאים מיני זרעונים מיני אילנות, תדע לך שהוא כן שכיון שמתה מרים ופסקה הבאר מהן היו אומרים לא מקום זרע ותאנה וגפן, ובילקוט שמעוני ריש חגי כתוב: אתה מוצא כשיצאו ישראל ממצרים הוריד להם את המן והגיו להם את השליו והעלה להם את הבאר והיה כל שבט ושבט עושה לו אמת אמים וממשיכה מן הבאר והיה ממשיכה אצלו והיה נוטע לו תאנים ורמונים גפנים ותפוחים וכו' עיי"ש, וא"כ י"ל דצמחו להם גם מד' מינים אלה ומהם לקחו למצוה. או י"ל דלקחום מענין

נותני פרי והנהרות ולקח לזכרון זה הנאה שבפירות האדמה והטוב שבריתו והיפה שבעליו והטוב שבעשבים גם כן ר"ל ערבי נחל ואלו הארבעה מינים הם אשר קבצו שלשה הדברים האלה האחד מהם רוב מציאותם בארץ ישראל בעת ההיא והיה כל אדם יכול למצואם והענין השני וכו', הרי גם מטעמו זה של הרמב"ם משמע גמי דמצות לקיחת ד' המינים לא נצטוו כ"א בבואם אל הארץ, ובאשר המערערים מערערים גם בכוננת דברי הרמב"ם בקשני כת"ר לכתוב לו את

חות דעתי.

ב) והנה דברי הרמב"ם בטעמו ונימוקו זה ברור מללו דציוי הלקיחת ד' מינים היה רק לאחר שיבואו לארץ, ולא ידעתי איך שאפשר לפקפק בזה, וזה מוכח הן מצעם נימוקו היסודי במ"ש, שהם שמחה בצאתם מן המדבר וכו' אל מקום האילנות" הרי בהדיא שמפרש שהמצוה באה אחרי צאתם מן המדבר, והן מנימוקו המשנה למה שנצטוו דוקא על לקיחת ד' מינים אלה, והיינו במ"ש דהוא "מרוז מציאותם בארץ ישראל בעת ההיא והיה יכול כל אדם למצואם", הרי דחלות הציוי היה בבואם לא"י אשר שם יכלו בנקל כל אדם למצואם.

אוסף על כך דגם המנורת המאור בנר ג' כלל ד' ח"ו פ"ד מעתיק טעמו ונימוקו הנ"ל של הרמב"ם וכותב בלשון: "והרב המורה גלה בספרו הנכבד טעם למצוה זו כדי לזכור שהביאם השם יתברך ממקום שאין שם פרי ארץ מלחה לא תשב אל ארץ נחלי מים זבת חלב ודבש, ועל כן צוה לקחת בידם מהדברים החשובים שבארץ עכ"ל. ולמדנו מדברי המנורת המאור תרתי, ראשית שקורא קילוס לטעמו זה של הרמב"ם במו"נ, ושנית שמדגיש במפורש שהמצוה באה כדי לזכור שהביאם וכו' אל ארץ נחלי מים, ומהך לישנא של "והביאם" משמע בהדיא שחלות המצוה היתה לאחר שהביאם, ואותו הדבר משמע גם מלשונו שמסיים וכותב "ועל כן צוה לקחת בידם מהדברים החשובים שבארץ" הרי דחלות הציוי היה על היותם כבר בא"י שאז צוה לקחת בידם מהדברים החשובים שבארץ.

ג) וראוה זה מצאתי לעוד שנים מגדולי המפרשים שמפרשים מד"ע ג"כ כטעמו הנ"ל של הרמב"ם במו"נ בציוי מצות לקיחת הד' מינים. האחד בספר צדה לדרך לרבי מנחם זרח ז"ל במאמר ד' כלל ו' פ"א. הוא מנמק דהארבעה מינים שבלולב לפי שיצאו אל המדבר וכו' ובאו למקום זבת חלב ודבש וארץ נחלי מים, להיות זכרון זה צותה התורה לקחת הנאה שבפירות והיפה שבאילנות וזיו ארבעה מינים אלו שהיו מוצאים שם וכו' ע"ש. הרי כתמצית נימוקו של הרמב"ם, וכמעט נכרים הדברים שהעתיקו משם, ובמפורש שנצטוו בלקיחת ד' מינים אלו מפני שהיו מוצאים זה שם, והיינו מפני דס"ל

בוה איסור. ע"כ אני אומר בזה נהרא נהרא ופשטיה, במקום שהגו איסור יחזיקו במנהגם, אבל למחות ולהתריע על מקומות שנהגו בזה היתר אין כל מקום לכך, ואמנם אשרי מי שיכול להחמיר עליו בזה וחסיד יאמר לו, כדברי הרוקח, אבל למי שמרגיש חולשא ושאם לא יטעם לפני תק"ש לא יוכל לכוון דעתו בתקיעות ובתפילת המוספים נלפענ"ד דשפיר יכול להנהיג עצמו ולטעום לפני תק"ש, וכפי המנהג מקדם בזה לפני כמה גאוני ארץ שמוכיר השדי חמד שהזכר בדברי שם, ואין כל מקום לבוא ולגזור מעצמנו ולחוש שאם נתיר לעצמינו טעימה יבואו מעמי הארץ להתיר לעצמם גם אכילה כדי שביעה, דישאל קדושים הם, ובפרט ביום קדוש כר"ה, ולא יבואו להקל על עצמם מה שלא הותר ובודאי ללא יחרגו מהמסגרת לאכול עד כדי שביעה כי אם עד כדי השב הלב בלבד.

הדלקת נרות נשמה ביום טוב

(ב) למ"ש בספרי סי' י' בענין הדלקת נרות-נשמה ביו"ט. מעיר כתר"ה וכותב וז"ל: מצאתי בס' שו"ת ברכת חיים סי' ל"ח מביא להרשב"א בעב"ק שער ג' סוף אות ג' שכותב ובימים טובים שאין בהם צורך להדליק נר לכבוד יראה לי שכל כיוצא בזה אין מורין לא לאסור ולא להתיר והבא להדליק אין מונעין אותו. ע"כ.

ולא ידעתי לאיזה כוונה ציטט לי עבודת-קדש זה, ומכפי המובא בשמו בספר ברכת חיים, הרי ספיקו של הרשב"א בזה הוא לענין הדלקת נר שבביהכ"ג ביום שזה בא לשם כבוד ביהכ"ג, ולענין זה הרי כבר נפסק בטור ובאו"ח סי' תקי"ד סעי' ה' להתיר לכתחלה להדליק נר בביהכ"ג אפילו ביממא, ושם בב"י ובב"ח מובא ספיקו של הרשב"א בזה, והוכרע בכל זאת להתיר, ובמ"ב שם ס"ק ל"א מבאר בפשיטות דלא מיבעי בלילה שהרי יש כאן צורך מצות היום וכו' אלא אפילו ביום גמי מותר שהוא כבוד המקום כמו שנאמר כבודו ד' באורים.

וכפי הנראה יתור לישנא שישנו בספר ברכת חיים בשם הרשב"א הוא שגרם לכתר"ה להשיא את דברי הרשב"א כאילו כוונתו לענין אחר, והוא דברשב"א שם בעבודת הקדש כתוב בלשון "ובימים" שאין בהם צורך וכו', וכותב שם בדבריו לחלק בזה בהדיא בין זדלקת נרות בלילות בב"כ ובב"מ לבין הדלקת נרות בימים שאין בהם צורך, ואילו כפי שמעתיק כת"ר מהברכת חיים העתיק הלה בשם הרשב"א בלשון "ובימים טובים" וכו', והטפת תיבה זאת של "טובים" הביא כפי הנראה את כת"ר לחשוב כי כונת הרשב"א לא לענין הדלקה סתם ביממא של יו"ט לשם כבוד ביהכ"ג אלא שכונתו על כגון מקרה כבנידוננו ובכדומה, אבל באמת זה אינו וכו"ל.

גדי כעין דאיתא בתרגום שה"ש א"ט"ו (שג"כ מוכירו לעיל בדבריו) שלקחו מכרמי עין גדי יין לנסכים. ואסיים בברכה ובהוקרה וידידות מרובה אליעזר יהודא וולדינברג

סימן לב

עוד להרב הנ"ל

א. טעימה בר"ה לפני תק"ש. ב. הדלקת נרות נשמה ביו"ט. ג. האוכל ביוה"כ במתכוין לשבעה כמה ח"ש ביותר מכאכ"פ ד. אם מותר לקחת אמצעי בעיוה"כ כדי שיתענה ביוה"כ בטוב. ה. זליפת יין של שביעית על המילה. ו. לימוד סופרים לאשה ז. חששא דיחוד אם הוא בשוה מצד האיש ומצד האשה ח. שתיית רפואת בנרגין לחשאב"ס.

ב"ה, יום ה' כ' <https://www.402/07/2018.html> שכ"א.

ירושלים עיה"ק תיבכ"א.

אחדשכתר"ה באהבה וכבוד.

יקרת אגרותיו הראשונות והשניות המלאות בד"ת קבלתי לנכון, והנני מודה בזה לכתר"ה מעומק לבי על דבריו הנלהבים והמעודדים לספרי החדש שו"ת ציץ אליעזר ח"ו, והמברך יתברך בכל מילי דמיטב ברוח ובגשם בכריות גופא ונהורא מעליא, ויקוים בו מקרא שכתוב: עוד יגובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו.

ובזה הנני להשיב לו, בקצרה על הערותיו היקרות לכמה מקומות בספרי.

טעימה בר"ה לפני תק"ש

(א) לסי' ז' לענין טעימה בר"ה לפני תק"ש שהוכחתי דיש לצדד להתיר מדינא. מעיר כתר"ה את תשומת לבי לדברי שו"ת שמן רוקח מהדו"ג סי' ל"ג, ומוסיף לזה דברי הרוקח סי' שני"ג, וכן מה שמובא בספר הנקרא זכרון יהודה ממנהגי הגאון מוהר"ם אש ז"ל, ועפ"ז מסיים כת"ר בחיזוק המנהג שלא לאכול קודם תק"ש, ומעיר גם חששא דאם ההמון יראו לת"ח שטועמים יבואו לפרוץ גם לאכול כדי שביעה.

ואני לפענ"ד איני רואה בדבריו בכדי סתירה לדברי וע"כ על משמתי אעמודה דמדינא יש להתיר, והרוקח שמביא מדבר על מנהג חסידות "שחסידים הראשונים היו מתענים על מצוה חביבה כגון לולב וכדומה" [ודברי רוקח אלה מובאים כבר בספר רוח חיים וכן בספר כף החיים סי' תרנ"ב ע"ש] אבל לא על עיקרא דדינא, וכן בשו"ת שמן רוקח מרגיש ג"כ בעצמו בדבריו שאין בזה איסור בטעימה מדינא וכדמשמע מפשט המחבר בס' תרנ"ב, וכן מזה שבפוסקים לא נמצא מבואר כלל איזה איסור גבי תק"ש, ולכן בא עלה רק מכת ישראל קדושים שנוהגים

יכלו להכחישה, כי כמו שהיו רואים שהיתה הנבואה משפעת בישראל, כך היו מאמינים ג"כ בתורה שבע"פ שניתנה למשה כנבואתו בפירוש התורה גם כי לא נכתבה, אבל אחר שנפסקה השפעת הנבואה הכחישו ג"כ מה שהיה להם מקובל בפירוש התורה מנבואת משה, כיון שלא היה כתוב בפירוש מאז עד עתה:

פרק שבעה ושלשים

לדרוש ולחקור מזמן נתינת התורה אם קיימו אותה בכל דור ודור בהיותם צדיקים ובלי שעבוד מלכיות, וביאור כל המצות שנהגו מזמן אברהם אבינו ע"ה עד דור המדבר, וענין המצות שנהגו דור המדבר ושלא נהגו, וטעם למה שראינו שהוקבע חג הסוכות רמז לענני כבוד ולא הוקבע שום רמז לנס הבאר והמן, וטעם למה נמשלה התורה ללחם ומים, וביאור עוד ענין המצות שנהגו הדורות הבאים אחר מתן תורה:

אחר שהנחנו כי לא אירע לא תוספת ולא גרעון בחקי התורה מענין המחלוקת, צריכין אנו לדרוש ולחקור מזמן נתינת התורה אם קיימו אותה בכל דור ודור בהיותם צדיקים ובלי שעבוד:

ואחר החקירה הזאת נראה, כי יש הרבה מן המצות שלא נהגו ולא נצטוו בהן בדור המדבר, ואין דברינו עתה בענין המילה שהיה סכנה בקיומה ומצות פסח הנמשכת ממנה, כ"א בשאר מצות והם המצות שניתנו בערבות מואב, כמו מצות נחלות שנתנה על ידי קריבת בנות צלפחד אחר שנצטוו משה ואלעזר בנשיאת ראש בני ישראל בערבות מואב, ואם כן בכל המ' שנה שהיו במדבר לא נהגו בענין הנחלות שנפלו בפני הקרובים אשר אין להם בנים או בנות כמשפט מה שנצטוו אחר כך, וכן דיני המוספים שנאמר אח"כ שם בפרשת פינחס שלא נאמרו קודם בפרשת אמור, וכן פרשת נדרים ושבועות והיתרן ומה שבין איש לבתו ולאשתו, וטהרת הכלים והכשרן וכל מה שנאמר בפרשת מטות ומסעי דבר שהוא חובת הגוף, וכמו שנאמר בסוף ספר במדבר אלה המצות וגו' אשר צוה ה' את משה וגו' בערבות מואב וגו', וכן כל המצות שנאמרו במשנה תורה שלא נזכרו קודם, היה נראה שנתחדשו בערבות מואב ואם כן לא נהגו קודם, ולא קראו קריאת שמע דור המדבר כיון שלא הוזכרו פרשת שמע והיה אם שמוע כ"א במשנה תורה, וכן לא הניחו תפילין ולא נתנו מתנות משפט הכהנים ולא נשא ולא גירש אדם בקידושין וגט, וכן שאר הדברים שהם חובת הגוף ולא הוזכרו בספרים הראשונים:

וזה דבר קשה ותימה, שהרי דור המדבר היו דור שכלו דעה ולא ניתנה תורה אלא להם ואיך יכלו לעסוק בכולם אם לא נשלמה נתינתה עד אחר שבאו לערבות מואב, שכבר מתו וכלו מתי המדבר משבאו למדבר צין, כדכתיב ויבואו

בני ישראל כל העדה ודרשו עדה שלימה שכבר כלו מתי מדבר, ומשה רבינו ע"ה לא נצטרע שלא נכנס לארץ על שלא אכל מפריה כ"א לקיים מצות שבה, והרי לא קיים מצות ק"ש ומצות תפילין, ואם קיימם קודם מותו לא התמיד בהן שלשים ושבעה ימים שלמים כמו שכתוב בראש משנה תורה ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש וגו' והוא חדש שבט והוא מת בשבעה באדר: **אלא** שהאמת הוא שכל המצות שהוזכרו במשנה תורה אפי' אותן שלא הוזכרו כלל בספרים הקודמים כולם נאמרו בסיני ובאהל מועד, וכמו שאמר הכתוב הואיל משה באר את התורה הזאת וגו', לא בא אלא לבאר מה שנזכר לו קודם, וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל בהקדמת משנה תורה, כי לא נתחדש לו בערכות מואב כ"א דברי הברית אבל המצות שנזכרו בפניחס מטות ומסעי נראה בפירוש שלא הוזכרו כ"א שם בערכות מואב, וכמו שנזכר בקצתן וכתוב בסוף הספר אלה המצות וגו' אשר צוה ה' ביד משה בערכות מואב:

ואפשר שלא כתב הרמב"ן ז"ל שלא נתחדשו לו בערכות מואב כ"א דברי הברית, אלא על מצות שהוזכרו במשנה תורה שאמר עליהן משה הואיל משה באר וגו', אבל אותן שהוזכרו בהן בפירוש שנאמרו בערכות מואב בפניחס מטות ומסעי, נראה שלא הוזכרו קודם, וא"כ לא עסקו דור המדבר בכל התורה כולה, ופרשת נחלות שנאמר בערכות מואב היא מקרא מועט והלכות מרובות ולא עסקו בהן, ואפי' באותן שהן במשנה תורה ולא הוזכרו קודם, וכתב הרמב"ן ז"ל כי אולי לא נהגו באותן המצות רק בארץ אע"פ שהן חובת הגוף: **ואפשר** לומר כי גם שלא נהגו באותן המצות רק בארץ ושקצתן לא הוזכרו אלא בערכות מואב כמו שכתבתי, עכ"ז היו עוסקים בכל התורה כולה בדור המדבר, ויחידי סגולה מהם תפשו אומנות אבותם לשמור כל התורה וחקיה, כאברהם אבינו שמצינו שעשה את כל התורה כולה עד שלא ניתנה כדכתיב עקב וגו' מצותי ותורותי וגו', וכן היו נוהגים יצחק ויעקב אחריו עד מרע"ה, כי שבט לוי היו תופסים ישיבה במצרים ועוסקים בתורה שקבלו מאבותם, כי אברהם אבינו בנבואה נאמרה לו כל התורה כולה כמו שכתוב עקב אשר שמע אברהם בקולי והוא קול הנבואה ע"י מלאך, ומפני שאברהם אבינו פרסם מציאותו ית' לכל העולם היה ראוי שתנתן התורה על ידו, אלא מפני שלא היתה עדיין שום אומה ולשון ראויה לקבל את התורה הודיעה לו מעתה לזכותו בה, והמתין עד דור המדבר שיקבלוה ישראל על ידי משה רבינו ע"ה, ומאברהם עד משה היו עוסקים בה ומקיימים אותה קצתם בכל דור ודור עד זמן נתינתה, ומשניתנו עשרת הדברות על פי האל ית' ידעו והשכילו כל התורה בעשרת הדברות אשר בהם נכללות כל משפטי התורה וחקיה, כפי הרמזים שיש באותיות י' הדברים שהם תרי"ג המורים על תרי"ג מצות, ואחר כך נתפרשה כל מצוה ומצוה בפרטיה, וא"כ נמצא כי אפי' מה שנאמר אח"כ בערכות מואב נרמז להם קודם בעשרת הדברות, וידעו הרמזים ע"פ הגבורה ועסקו דור המדבר בכל

בית שער היסודות פרק לז אלהים שעה

התורה כולה בדרך זה, וקיימו קצתם את כולה זולת מה שאי אפשר לקיימו כ"א בארץ ישראל, ולכך היה מצטער מרע"ה על שלא נכנס לארץ ולא היה יכול לקיים מצות התלויות בה, כי כבר קיים מה שהיה אפשר לקיים חוצה לה:

ואפילו מצות סוכה שהיא רמז לענני כבוד שסכנו עליהם כל ארבעים שנה אפשר שהיתה נוהגת במדבר מדי שנה בשנה, רמז למה שהיה הווה בכל השנה כולה שהיו מסוככים בענני הכבוד, כמו שהיו נוהגים שבעת ימי חג המצות באיסור חמץ ואכילה בליל ט"ו וחג השבועות שהם חובת הגוף, וכמו שהיו נוהגים בה הראשונים אברהם יצחק ויעקב וזרעם רמז למה שיקרה לזרעם בצאחם ממצרים, כי אפילו עירובי תבשילין קיים אברהם אבינו וכמו שדרשו ז"ל, והמצות שלא היו מחוייבים בהם מצד העדר הכנתם כמזוזה ומעקה, שאפילו היו עושים סוכות ממש לא היו חייבים בהן כמזוזה שהיתה דירת עראי, שהרי היו נוסעים ע"פ הדבור, והיה נחשב להם ההתעסקות בה כאילו קיימום, שהרי ג"כ בכל הדורות יש כמה מצות שאין קצת הפרטים חייבים בהם מצד העדר הכנתם, כמי שאין לו שדה שאינו חייב במצות התלויות בה, וכן הרבה אוצר החכמה מצות, וכמו שכתבתי בהקדמת קרית ספר:

ואפשר כי גם שחג המצות והשבועות נהגו במדבר, חג הסוכות לענין ישיבה בסוכה לא נהגו שהרי היו מסוככים בענני כבוד ואיך יעשו סוכה תחת שם סוכה, ולכך אמר הכתוב למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי וגו', כי לא נצטוו במצוה זו מיד כ"א לדורות הבאים אחרי דור המדבר:

וראוי לתת טעם במקום זה למה שראינו שהוקבע חג הסוכות רמז לענני כבוד, ולא הוקבע שום רמז לנס הבאר והמן שהתמידו גם כן כל ארבעים שנה שהיו במדבר בזכות האחים הרועים. ואפשר לומר כי גם שהבאר והמן היו נסים מפורסמים לעין כל והתמידו כל ארבעים שנה, כיון שהיה דבר הכרחי שא"א בלי מציאותם כלל לא הוקבע רמז להם, אבל ענני כבוד שלא היה כל כך הכרחי כמו הם אלא כדי שלא יהיו בחורב ביום וקרח בלילה, הוקבעו ימי החג רמז לענינם, כי גם בדבר שלא היה הכרחי כמאכל ומשתה עשה האל ית' נס ופלא עמהם כמדבר, וכן ג"כ בישיבת סוכה בכל שנה יש רמז לענני כבוד, אבל באכילת לחם ושתית יין או מים באיזה יום בשנה נעשה רמז למן ולבאר והרי שבכל ימות השנה אוכלים גם כן לחם ושותים מים, וכמו שאהרן היה אוהב שלום ורודף ומשים שלום בין איש לחבירו ובין איש לאשתו והיה מתנהג עמהם לפני משורת הדין, כן היה ענין ענני כבוד שהיו בזכותו טובה שלא היתה הכרחית אלא לפני מן השורה כמו שנזכר, אבל הבאר והמן שהיו הכרחיים היו בזכות משה ומרים, שהיה ענינם הכרחי לאומה ישראלית כלחם ומים, והיא התורה שנמשלה להם, שמשה רבינו היה מלמד תורה לאנשים ומרים לנשים במה שהן חייבונו:

ונרמז באלו השני נסים ההווים על ידם כי כמו שא"א לאדם לחיות בלא לחם ומים כן א"א בלי תורה, וכמו ששנו במשנה אם אין קמח אין תורה אם אין תורה אין קמח, ונמשלה התורה ללחם בערך אל התורה כולה המחוייבת לאנשים למזון נפשם, כלחם למזון הגוף, ונמשלה גם כן התורה למים בערך מקצתה והיא מחוייבת לנשים לבד, כי אין המים מזון אלא הכנה ועיכול למזון, כן האשה היא מחוייבת בקצת מצות והן אותן שאין הזמן גרמא כדי שתוכל להזמין ולהכין עניני האיש הלומד תורה, כערך המים אל הלחם, והיה רמז ענני הכבוד בכל שבעת ימי החג ולא הספיק ביום הראשון כלולב שכתוב בו ולקחתם לכם ביום הראשון, לרמז על כל שבעה ענני כבוד מד' רוחות ומעלה ומטה ואותה שהיתה מקדמת לפניהם, והיה הרמז הזה ג"כ כימים אלו אחר ימות החמה שידעו שהגינו עליהם העננים מתוקף חומה, ועיקר צרכם אליהן היה מצד חום החמה במדבר:

והיו חג המצות וחג הסוכות רמז ליציאת מצרים ולמה שקרה לישראל בזמן יציאתם ואחרי כן, והם דברים פרטיים חמץ ומצה בפסח וסוכה בימי החג, אבל חג השבועות הרומז למתן תורה אין בו דבר פרטי באותו יום מפני שהוא כולל כל התורה כולה הכלולה בעשרת הדברות שנשפעו ביום המקודש ההוא, וימי פסח היו שבעה כי לא היתה יציאתם שלימה עד יום השביעי שהוא יום קריעת ים סוף שראו ישראל את אויביהם מצרים מת על שפת הים, וכמו שאמר הנביא כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, כי לא היה יום אחד יציאת מצרים כ"א שבעה ימים עד שראו הנפלאות על הים, וכן יראם לעתיד: ונחזור למה שהיינו בו אם נהגו כל המצות בכל הדורות הבאים, ונאמר כי בדור המדבר אפשר שלא נהגו כולם כפי מה שכתבנו, אבל אחר כניסתם לארץ נתחייבו בכלם כמו שנצטוו בתורה, וזה שנאמר ליהושע לא ימוש ספר התורה הזה מפריך והגית בו יומם ולילה למען תשמור לעשות ככל הכתוב בו וגו', כי מהיום ההוא והלאה נצטוו בכל התורה כולה כמו שאמר לעשות ככל הכתוב בו, כלומר גם כי עד עתה לא נהגו בקצתן דרך חיוב, ואפילו מאותן שהן חובת הגוף מכאן והלאה תהגה בה כדי שתשמור ככל הכתוב בה, והרי בימי עזרא כשעשו סוכות כתוב כי לא עשו בני ישראל כן מימי יהושע בן נון, ואמרו חז"ל בערכין אפשר בא דוד ולא עשה סוכות וכו', אלא מקיש ביאתם בימי עזרא לביאתם בימי יהושע לשמיטים ויובלות וכו'. שנראה כי לכן תלו בימי יהושע בן נון כי מאז הוחל להיותם זהירים לשמור כל התורה כולה כמו שכתבתי: